

सुरैय्या - भाग ३

प्रत्येकाचा आयुष्यात जर तर चे अनेक प्रसंग येतातच. अर्थातच सुरैय्याचे आयुष्यही फार काही वेगळे नव्हते. संगीतप्रेमी आणि अभ्यासक राजू भारतन् आणि सुरैय्या हे दोघेही दक्षिण मुंबईतील एकाच शाळेत होते. त्यांच्या म्हणण्यानुसार सुरैय्या शाळेत असताना एकदम 'टॉमबॉय' होती. त्यांनी मला तिच्या आयुष्यातील काही जर आणि तर चे अनुभव सांगितले. तिच्या आजीने जर अवास्तव मोबदला मागितला नसता तर 'अनारकली'मध्ये बीना रॉय ऐवजी ती असती. अखेर वैजयंतीमालाने केलेली 'देवदास'मधील चंद्रमुखीची भूमिका तिला मिळाली असती. 'बैजू बावरा'मधील मीनाकुमारीची भूमिकाही तिच्या हातातून गेली. असे अनेक प्रकार घडले. तो आता भूतकाळ झाला. पण ज्या दुसऱ्या अभिनेत्रींनी त्या त्या भूमिका केल्या, त्यांनीही त्या त्या भूमिकेला उत्तम न्याय दिला. आणि आपल्या जागी सुरैय्यानेही उत्तमच कामगिरी केली.

पण आता मात्र तिला सतत कामाने थकवा जाणवू लागला होता. कामाचा भार वाढू लागला होता. कायमच्या धावपळीचा तिला शीण येऊ लागला होता. तिची राहण्याची जागा दक्षिण मुंबईत होती तर तिच्या चित्रपटांचे शूटिंग दूरवरच्या उपनगरात दिवसभर चाले आणि गाण्यांचे रेकॉर्डिंग रात्रीच्या वेळी असे. नौशाद यांचे संगीत असेल तर काही विचारूच नका. त्यांना प्रत्येक गोष्ट अचूक हवी असे. त्यामुळे तिच्या गळ्यातून उत्तम गाणे येईपर्यंत ते तिच्याकडून गाऊन घेत असत. एका क्षणी तिच्या लक्षात आले की आपल्यापेक्षा लताच जास्त चांगले गाऊ शकते. 'बालम' चित्रपटातील हुस्नलाल-भगताराम या जोडीचे 'ओ ओ ओ परदेसी मुसाफिर, किसे करता है इशारे' हे द्वंद्वगीत ती दोघे गात असताना सुरैय्याच्या सटकन डोक्यात आले की लताच जास्त चांगली गायिका आहे.

लताबरोबर ती जेवढी जास्त द्वंद्वगीते गाऊ लागली त्या त्या वेळी आपण आपल्यापेक्षा वरचढ गायिकेबरोबर गाणी गातोय हे तिला प्रकर्षाने जाणवू लागले. 'बालम' मध्ये हयाच हुस्नलाल-भगतराम जोडीसाठी 'बेदर्द शिकारी, बेदर्द शिकारी, सुन बात हमारी' हे गाणेही पुन्हा त्या दोघींनी एकत्र म्हटले. नौशादसाठी 'दिवाना' चित्रपटात 'मेरे चाँद मेरे लाल' हे गाणेसुद्धा त्या दोघींनी मिळून म्हटलेले आहे.

लता आपल्यापेक्षा वरचढ असल्याची जाणीव आणि अति कामामुळे येणारा थकवा यामुळे १९४९ च्या 'दुनिया'मधील एका गाण्याच्या तालमीच्या वेळी सुरैय्याने संगीतकार सी. रामचंद्र यांना विचारले की या चित्रपटात तिच्यासाठी लता प्लेबॅक देईल का? तिच्या हया सूचनेचे त्यांना खूपच आश्चर्य वाटले पण त्यांनी तिला साफ नकार दिला. सुरैय्याच्या अभिनय आणि गायनामुळे देशभर तिचे चित्रपट जोरात विकले जात होते. परंतु १९५६ मध्ये 'लंबू' प्रदर्शित झाला आणि सुरैय्याने गाशा गुंडाळण्याचे नक्की केले. त्यानंतर तिने 'शमा' केला आणि १९६३ मध्ये 'रुस्तम सोहराब' करून चित्रपटसृष्टीला कायमचा रामराम ठोकला.

(क्रमशः)

- माणेक प्रेमचंद

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least. "Yesterday's Melodies Today's Memories" is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was "Musical Moments From Hindi Films", which celebrated 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author next wrote another music book called "Romancing The Song", which traces the history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

After that, he wrote a third of the biography of the santoor maestro Pandit Shiv Kumar Sharma, outlining in some details the great musician's role in Hindi cinema, both as an instrumentalist and a composer.

His latest book "Talat Mahmood, The Velvet Voice" was released in May 2015. To buy his books, or otherwise write to the author, his email address is manekpremchand@gmail.com